

színház.net

DRÁMAMELLÉKLET 2014. november

Petrusák János

Kiss Miska

népi színmű a kuruc időkből két részben

Szereplők:

Kiss Mihály (Kiss Miska)

8 éves gyermek, majd felnőtt huszonéves férfi

II. Rákóczi Ferenc

Esze Tamás

Bottyán János (Vak Bottyán)

Félfaludy Pál (Helybéli nemes, nagypocakú, magyaros, oldalán őseinek kardja függ mindig, csak akkor nem, mikor katonák jönnek)

Ifj. Félfaludy Pál

8 éves gyermek, majd felnőtt huszonéves férfi

Félfaludyné, Lujza

Kaskóthó prédikátor

Kaskóthó Annuska

6 éves gyermek, majd felnőtt nő

Öreg Kiss (Kiss Miska nagyapja)

Bíró uram

Kisbíró

Szöghes Andris (kuruc fővitéz)

Egyik néne

Másik néne

Császári tiszt

Falubeliek

Kuruc katonák-szegénylegények

Császári zsoldosok

Első rész

1. kép

Falu valamikor az 1680-as években. Nádfedeles házikók összebújva balra, jobbról meg egy nagyobb, díszesebb kishemesi kúria homlokzata, de az is náddal fedett. A két oldal között kicsiny utca nyílik, háttérben erdő látszik. A szegények házai előtt áll a gémeskút.

Mikor a függöny felmegy, nem történik egy ideig semmi. Ezután óvatosan kinyílik a nemesi ház ablaka. Kikukkant rajta Félfaludyné, a közönségre sandít, de aztán, mintha megrémülne a látványtól, nagy pukkanással visszazárja az ablakot.

Kilép az ajtón Félfaludy. Elégedetten néz körbe, és aztán a közönségre. Felrántja két kézzel övét, melyen nagy kard függ.

Félfaludy: Na!

(Csend. Félfaludy a házára néz.)

Félfaludy: Asszony!

(Csend)

Félfaludy hangosabban, mérgesebben:
Asszo-o-o-ony!

Félfaludyné kissé rémülten kinéz az ablakon:
Mi van?

Félfaludy a közönségre mutat: Látod?

Félfaludyné is a közönségre néz, árnyékolja szemét:
Mi-i-i?

Félfaludy: Az!

Félfaludyné csóválja fejét: Hogy ezek?!

Félfaludy: Azok!

Félfaludyné: Hogy jöttek ezek ide?

Félfaludy kardot húzva: Levágom őket mind, az utolsó szálig! Le én!

Félfaludyné: Karddal, seregélyre?

Félfaludy szusszant, visszadugja a kardot:

Igaz, majd a puskát hozom. Na megálljatok! Úgy közétek lövök... Képesek az én szőlőmet dézsmálni!

Ahogy Félfaludy a házba lépne, mellette egy gyerkőc tolakodik ki. Balról is szaladva érkezik egy kisgyerek. Annyi idős lehet, mint a másik, csak mezítlábas, szegényes.

Félfaludy a fiának: Hova-hova?

Ifj. Félfaludy: Ha Miska megy, én is megyek.

Félfaludy a szegény fiúra sandít, aki már vígan trappol a kis utcán az erdő felé:

Inkább a szőlőmre mennétek vigyázni! De nem... Ti még többet ennétek, mint a seregélyek!

A két kisfiú, egyik kergetve a másikat hátul eltűnik. Félfaludy is belép a házába, de előbb visszanéz a közönségre:

Na, megálljatok, még visszajövök!

Balról, a falu szegényebb feléből két sötétruhás öregasszony jön, összebújva, egymásba karolva.

(Érthetetlenül pusmognak)

Balról a két néne nyomán a bajszos, kalapos Öreg Kiss érkezik:

Adj' Isten, jó reggelt, szép néném!

A két néne együtt:

Még, hogy néne! Nénéd ám a keresztanyád, de nem mi! Mintha nem tudnád, hogy mi nálad fiatalabbak vagyunk?

Öreg Kiss megpedri bajuszát:

Tudni sok mindent tudok..., de hát (egy sóhaj), nekem fiatalnak kell még maradnom, mert itt van az unokám, Miska. Apátlan-anyátlan árva, nekem kell felnevelnem. Addig én öreg nem lehetek!

Nének összepusmognak, aztán az egyik mondja:

Sok árva van a falunkban. Ott van prédikátor urunk kislánya, Annuska. Néki sincsen anyja!

Öreg Kiss:

Ilyen a háború... Sok a halott, sok a magára maradt árva!

Nének, egyszerre:

Az, az!

Félfaludy kivágja a háza ajtaját, és kilép egy nagytölcsérű puskával. Fenyegetően néz, mire a két néne megretten.

Félfaludy:

Na, adok én most nektek, gazok! Enyém a fél falu, enyém a fél határ, enyém a szőlő fele is! Itt én vagyok az úr, és nem a seregélyek!

Kasköthő Annuska jön tánclépésben, ugrálva. Gyerekdalt dúdol. Meglátja az Öreg Kisst, mosolyogva megkérdezi: Miska hol van, bátyó?

Félfaludy meghallja, odamordul: Ne azzal az éhenkórász jobbágyivadékkal törődj, ha egyszer az én fiam rád emelte tekintetét!

Öreg Kiss: Uram, én a Károlyi báró kerülője vagyok, és nem a te jobbágyod!

Félfaludy vállat vonva: Cseléd, jobbágy, kerülő... be'bánom én. De azt mondom, takarítsd el az unokád a fiam elől, mert...

Gyerekek jönnek a kis úton az erdő felől. Elöl szalad a kis Félfaludy visítva.
Félfaludy üvöltve: Bántottak, édes fiam?

Berohan Kiss Miska, nagyot kiált: Riadó, emberek! Katonák jönnek a dombok mögötti úton. Sokan vannak!

Félfaludy: Hol a bíró? Intézkedjék! (sarkon fordul, bemegy a házába)

Bíró uram elősomfordál: Intézkedjék, intézkedjék? Mit intézkedjek? (kinéz a közönségre) A katona éhes, zsákmányt is akar, leányt kapni, lovának meg abrakot... De honnét, mikor nekünk sincs? Ha nincs, előveszik a bírót, eldöngetik a hátát (legyint). Hát mit lehet itt intézkedni? Csak azt, amit én szoktam (a kúthoz megy, vesz egy nagy lélegzetet, és beleugrik.)

Öreg Kiss az unokájának: Kicsi Miska, láttad-é, hogy milyen katonák jönnek? Törökök, tatárok, vagy császárfattya zsoldosnépség?

Kiss Miska komolyan: Megyek és megnézem!

Annuska: Legény lesz, jó vitéz!

Ifjabbik Félfaludy tipródik Annuska mellett, meg akarja fogni a lány kezét.
Gyere Annus, elbújtatlak!

Annuska elrántja a kezét: Nem! Én Miskával akarok elbújni!

A két néne sivítva: Eldugni az élelmet, elrejteni mindent, persze magunkat is!

Ifjabbik Félfaludy beszalad a házukba.

Idősebb Félfaludy előjön. Szűr van rajta, se kard, se puska nincsen nála. Leül a háza elé a padra.
Én egy szegény csász vagyok, csak őrzöm a házat.

Félfaludyné jön sírva: Kirabolnak, kifosztanak, mi lesz velünk? Védjen meg minket valaki!

Miska jön lihegve: Nagyapó, nagyapó! Zöld zászló alatt jönnek, gyalog vannak, és magyarul énekelnek!

Öreg Kiss: Akkor ezek szegénylegények...

Félfaludy: Szegénylegények? Úristen, mi lesz itt?!

Öreg Kiss: Ezek a mieink!

Miska: Kik ezek?

Öreg Kiss: Thököly vitézei, kurucok! Ők nem csak panaszkodnak, hanem fegyvert fogva szolgálják a hazát.

Zeneszó hallatszik, férfiének. Kis idő múlva az úton bejönnek a kurucok.

Szöghes Andris: Hej, emberek, énekeljete! Úzzük már a császár hadát!

Félfaludy morogva: De a nyomotokban jön a török, Thököly szövetségese.

Szöghes Andris Öreg Kissre néz: Ki itt a bíró?

Öreg Kiss: Vitéz úr, ne keresd a bírót! Ott van most is, hol katonák jöttével lenni szokott.

Szöghes Andris: Gyávának egy kiadós verés a jutalma!

A kút feljajdul. Szöghes Andris odafülemel, aztán legyint egyet.
Emberék! Mi semmi rosszat nem akarunk. Ha van egy kis ételmegek, szalonna, hagyma, kenyér, azt köszönettel elfogadjuk. Bort a Károlyi birtokról hoztunk magunknak.

Félfaludy felsóhajt: Se újbor, se óbor nincs itt! A szőlőt meg a seregély eszi!

Szöghes Andris a közbeszólóra néz: De tudod, öreg!

Félfaludy felemelkedik, majd azonnal visszaül:
Én csak csósz vagyok. A gazdám a házat reám bízta. Ha valamely kár esik, azt rajtam verik el!

Szöghes Andris bólogat: Így van ez. A gazdag minden kárért, mi az országot éri, csakis a szegény népet okolja. Azt veri, kit ver amúgy is mindenki. Pedig a nemességnek kellene megvédeni ezt a szegény, kifosztott hazát. Azért nemes, azért adómentes, kardja is azért van!

Öreg Kiss Félfaludy felé akar inteni, de a keze megáll:

A nemesség viszont ilyen... olyan, amolyan!

Szöghes Andris figyelve a főtéren letáborozó embereit:

Van viszont hős is közöttük, őseinek méltó sarja. Ilyen a mi urunk, Thököly Imre. Meg ilyen léssen a kis Rákóczi is, ha megnő. Úgy bírja az a hercegi gyerkőc a táborozást, a fáradalmat, hogy még az edzett harcfiak közül is csak kevesen.

Öreg Kiss:

Rákóczi? Ki az?

Szöghes Andris:

Herceg, mérhetetlen birtokok ura, pedig még gyermek. Thököly urunk a gyámja neki, anyja meg a szigetvári hős leszármazottja, Zrínyi Ilona!

Miska a két felnőttre néz:

Még gyermek, és már a táborban van? Harcol a hazáért?

Szöghes Andris felnevet:

Harcolni még nem harcol, de szokja a harc látványát. Jelenlétével sokakat lelkesít.

Miska kihúzza magát:

Én is beállok kurucnak! Hős akarok lenni én is!

Szöghes Andris nagyot csap Kiss Miska vállára:

Igazad van, fiú! Kevés a kuruc, sok az ellen. Legények! (szól az embereire) Botos táncot, toborzót!

Tánc és zene.

Ifjabbik Félfaludy elősompolyog. Nézi ő is a táncolókat.

Szöghes Andris körülnéz. Egy ifjú férfi sincsen körülötte.

Szöghes Andris:

Hát milyen falu ez? A szomszéd faluból ketten is beálltak közénk, tőletek meg senki?

Öreg Kiss:

A legények már rég beálltak az erdélyi seregbe, vagy Thököly-kurucnak. Itt csak az öregek és gyermekek maradtak.

Szöghes Andris:

Akkor nem időzünk itt tovább. Köszönjük a vendéglátást, és a jó szót leginkább. Isten áldjon és védjen titeket!

Tárogatón megszólal a sorakozó.

Kiss Miska Szöghes elé áll:

Megyek veletek, vitéz úr! Leszek dobos vagy fegyvertisztogató, vagy akármí!

Szőghes Andris megsimítja a kisfiú fejét:

Leginkább azzal szolgálsz a hazának, ha vigyázol magadra. Ha nagy leszel, majd újra jövünk, meglásd, és akkor beállhatsz közénk!

Félfaludy:

Hát addig tart még ez a háború?

Szőghes Andris:

Míg idegen zsoldos-harcos lesz hazánk szent földjén, addig fog tartani! Addig kell tartania!

Nótával a kurucok kimennek. Kiss Miska bánatosan néz utánuk.

Ifjabbik Félfaludy gúnyolódva:

Nem kellett nekik se! Pedig milyen ágrólszakadt, kódis banda volt. Sokuknak a csizmájából kikandikált a lába ujja!

Öreg Kiss:

Ki a hazát védi, ki minket véd, azt ne szapuld!

Félfaludy felugrik:

Vén senki, te! A fiamra mersz szólni? Hol a kardom? (kap az oldalához) Mindjárt előhozom!

Öreg Kiss:

Most bezzeg, uram, hoznád azt a kardot!

Félfaludy meg a fia a házukba megy.

Bíró uram előkukkant a kútból:

Elementek?

Öreg Kiss:

Már el.

Kiss Miska:

De azt ígérték, visszajönnek!

Bíró uram a kútba visszabújik.

Elsötétül a szín.

2. kép

Kivilágosodik a szín. A falu főtere, üresen. Harangzúgás.

A kútból a bíró előnéz:

Most mi történt?

Balról Kasköthő prédikátor érkezik:

Örömhír, emberek, örömhír! A Jóisten meghallgatta fohászuk! A keresztény seregek kiűzték Budáról a törököt! Gyertek elő emberek, örvendeztetek!

Bíró előjön:

Ez nekünk mit jelent?

Kasköthő:

Menekül a pogány!

Öreg Kiss bejön: És a császár serege?

Kaskóthó: Üldözi őket! Ők a felszabadítók!

Öreg Kiss megcsóválja a fejét: Nem lesz ez így jó. Thökölyvel vajon mi van?

Kaskóthó: Úgy hírlík, elfogta a török, a kurucok meg a császár mellé álltak. Együtt harcolnak a török ellen.

Félfaludy Kaskóthó szavai közben kijön:
Ha vége a háborúnak, nem vetnek ki több hadiadót!
Szégyen-nyalázat, hogy nekünk is fizetnünk kellett!

Öreg Kiss: Az úr csak a pénzre tud gondolni? Esztendeje is, mikor itt voltak a kurucok, csak a vagyonkáját féltette.

Félfaludy: Akinek van, az félti!

A harangzúgás megváltozik, félreverik a harangot.

Kaskóthó felkapja a fejét: Mi történt?

Bíró uram a kútba visszamászik: Talán katonák jönnek...

Falusiak jönnek, szaladgálnak: A lányokat öreg nénének öltöztetni, eldugni, az élelmet elrejtteni...

Énekhangok, német dalfosztlányok.

Kaskóthó: Ezek császáriak lesznek!

Öreg Kiss: Hát nem azt mondta, prédikátor uram, hogy a császáriak már mivelünk vannak?

Kaskóthó: Azt mondtam, úgy tudom, de azt nem tudom, hogy ők is így tudják vajon?!

Bejönnek a császáriak nagy dobszóval. Látszik, már részegek.

Tiszt: Was? Hol vagyon ungarisch bíró? Előjön, rögtön!

Öreg Kiss süvegét lekapva: Mit akarsz, tiszt úr?

Tiszt: Te vagyon itt bíró ember?

A kút felnyög.

Öreg Kiss: Nem, uram, a bíró nincs itt.

Tiszt Félfaludyra mutat, aki már éppen a házába somfordálna:
Te vagyni bíró!

Félfaludy: Jaj, nem, uram, én szegény ember vagyok!

Tiszt: Úgy, leszel szegény, jól vagy! (Katonáknak szól)
Kifosztani! Ellenállt!

A katonák zajjal rátörnek a Félfaludy házra. Lujza asszony jajgat, a katonák nevetik.
Félfaludy a fejét fogja. Öreg Kiss és a prédikátor döbbenetben néznek.

Öreg Kiss: De tiszt úr! Mi keresztények vagyunk, a pogány törököt
üldözték! Az az ellenség!

Tiszt: Mit, törököt?! Nem, nem, az visszaló. Én gazdagodni
jöttem ide. Ez az ország meg van szegény, nincsen itten
semmi, mi nekem marad. Hogyan fogok én így gazdagon
hazamenni?

Kasköthő: Kérlek, uram, ne bántsátok a szegény népet!

Tiszt: Mit bántani, ha szegény, ha nincs tőle mit elvenni?! Csak
egyét-kettőt felakasztani, a rend kedvéért, hogy ti
ungarischék félni fogjatok mitőlünk!

Kasköthő: Az Úristenre kérek, mint keresztény testvérem.
Sokat szenvedett már ez a nép, ne bántsátok bennünket ti
is!

Tiszt: Ki lenni te, hogy az Istent emlegeted?

Kasköthő: Én, uram, a falu prédikátora vagyok...

Tiszt: Prédi... prédikátor? Gaz református, kötélre veled!
Gályarabságban majd elmélkedni, milyen az egy igaz
Isten!

A katonák nevetve kötélre fogják Kasköthőt, és máris viszik.

Öreg Kiss utánuk néz: Ilyenek a felszabadítók!

A bíró a kútból előjön: Még megfázok a végén, ha a katonák többször
visszatérnek!

Öreg Kiss fejét lehajtva: Szegény kis Annuska, árva lett már teljesen!

Öregember jön, nyakában a kisdob, ő a kisbíró:
Elmentek?

Öreg Kiss: El.

Kisbíró szomorúan: Maradt az árva ország. Mi lesz így mivelünk? Ki fog rajtunk segíteni?

Távolabbról egy lövés. Megrettenve mindenki elmegy a színről, a bíró meg a kútba ugrik. Nagy loccsanás.

Eltelik egy kis idő, bejön a két néne, összefogódzva, sűgva-bűgva. Megállnak a kút mellett. Az egyik beleszól: Bíró uram, itt van?

Lentről a hang: Hol lennék ebben a katonákkal teli időben?

Egyik néne: Jöjjék már fel egy cseppet!

Bíró (lassan kimászik): Talán cseppesen! Szinte cseppfolyós vagyok, még a végén béka leszek ettől a sok víztől! Mindezt a faluért!

Másik néne: Az-az, a faluért. A falu ügyét rendezni kell. (A bíró ijedt mozdulatot tesz, már ugrana vissza a kútba. A néne megfogja a kabátját.) Ne ijedjék meg, nem katonák jönnek, hanem itten vagyon ez a Kasköthő Annuska...

Bíró: Elvitték őt is a katonák?

Nének egyszerre: Nem, hanem az apját! Egyedül maradt a szegény árva!

Bíró: Hát azért árva!

Egyik néne: Kellene csinálni valamit azzal a lánnyal.

Másik néne: Nem maradhat csak így, egyedül.

Bíró legyint: Öreg ember vagyok én már ahhoz...

Nének: Bíró uram, félreért!

Bíró uram heherész: Persze-persze! Hát van nekem asszonyom, félek is tőle, néha még őelőle is a kútba költözök... Meg amúgy sem vagyok már egy leánykához méltó legény...

Egyik néne: De van itt legény, ki méltó, és korban is a leánykához való! Igaz, fiatalok még, de...

Félfaludy előjön: Mit sutyorogtok, vén szipirtyók?!

Bíró uram: Én is itten vagyok!

Félfaludy a kúthoz megy: Na, milyen pletyka készül?

Nénék egyszerre: Jó eszme készül. Félfaludy Palika meg Annuska...

Félfaludy: Hogy mi?

Másik néne: Annuskának van háza, kis birtoka, aki feleségül veszi, jól jár vele!

Félfaludy félhangosan: Ó, igaz, hiszen Annus mindent örököl, mi az apjáé volt.

Egyik néne: Oda kellene venni a Félfaludy házhoz, nevelésre, aztán majd...

Félfaludy: Aztán?

Nénék nevetve együtt: Egy pár lehet a kettő!

Félfaludy: Tényleg-tényleg, gazdag fogás!

Nénék: Megyünk is már, intézkedünk! (kimennek)

Félfaludy utánuk kiált: Nem leszek ám hálátlan! (aztán csendesen mondja)
Kaptok talán egy rossz teknőt!

Nénék jönnek, Annuskát vezetik két oldalról kézen fogva.

Kasköthő Annuska: A papámat akarom!

Egyik néne: A papád elment.

Annuska megtorpan, kitépi a kezét:
Elme-e-ent?

Néne türelmetlenül: El! Te pedig velünk jössz!

Másik néne: Jó helyre kerülsz. Hálát adhatsz az Úristennek, hogy egy gazdag, nemes család befogad.

Egyik néne: Tudod, milyen sors várna enélkül rád?

Nénék egyszerre: Elvinnének a gonoszok!

Annuska sírva: Sehová se megyek! A papámat akarom!

Egyik néne: A papád nem jön vissza, elvitték a császár emberei.

Annuska még jobban sír. A két néne megint elkapja.
A Félfaludy ház ajtaja nyílik, kijön rajta Félfaludy meg a felesége.

Félfaludyné a közelgő Annuskára néz:
Elég satnya!

Félfaludy: Majd megnő!

Félfaludyné: Biztos, hogy ezé az apja minden vagyona? Nehogy már ingyért etessem!

Félfaludy Anna felé lép: Gyere Annus, mától nálam laksz.

Kasköthő Annuska szipogva: De miért? Miért kellett ennek így történni?! Miért?

Félfaludyné: Ne sírj, te lány, mert mindjárt lesz okod sírni! (emeli a kezét) Befogadjuk, etetni fogjuk, ő meg csak bög itt nekünk. Több könnyet ne lássak, mert elnászpángollak!

Ifj. Félfaludy az ablakon előles: Annus! Annus, ne félj, a feleségem leszel!

Kasköthő Anna megfordul, és balra fut, vissza a falu szegényebb része felé.

Nénék együtt: Gyere vissza, te!

Annuska: Én csak a Miska felesége leszek, másé soha!

Félfaludy üvöltve: Buta lány, vissza se gyere!

Félfaludyné a férjének: Hozd vissza, ha tényleg övé a ház meg a birtok!

Ifj. Félfaludy sírósan: Én Pá-á-á-ál vagyok, én nemes Félfaludy vagyok, és nem kellek neki!

Félfaludyné a fiának: Ne sírj, mert te is kaphatsz!

Közben a nénék a lány után erednek, visszahurcolják, egyenesen be a Félfaludy házba. Félfaludy meg a felesége bemennek utánuk.

Ifj. Félfaludy Pál is visszazárja az ablakot. Kihallatszik nevetős hangja:
Hát mégis enyém leszel!

Annuska hangja: Nem, nem, soha!

Nénék összenéznek, kuncognak: Jó lesz neki, csak még maga se tudja!

Balról Miska érkezik, lihegve. A nénékre néz:
Annuska?

Nénék együtt: Meghalt az már neked!

Miska: Meghalt?
Nénék együtt: Legjobb lesz elfeledned!
Miksa toppant: Azt már nem! Én még a sírból is visszahozom!
Nénék együtt: Bolond gyermek!

Nénék fejesóválva kimennek, ott marad Miska középen, egyedül. Lerogy a földre.
Öreg Kiss jön. Leül az unokája mellé.

Öreg Kiss: Ilyen az élet!

Miska némán, daccal megrázza a fejét. Öreg Kiss átöleli unokája vállát, és felállítja.

Öreg Kiss: Annuska él, de olyan, mintha néked meghalt volna. A Félfaludy házba került, te már nem találkozatsz vele. Nemes leánynak, nemes úr feleségének nevelik. Jó lesz a sorsa, lesz mindene...

Kiss Miska: De nem lesz boldogsága!

Öreg Kiss nem mond semmit, csak némán kivezeti a fiút a színről.

A színelőjáték.

3. kép

A színelőjáték.

Egyik oldalról a kisbíró jön be, a másiktól az egyik néne. Egymásra sandítanak, egymásnak nem szólnak.

Egyik néne: Változás lesz, változás.

Kisbíró mordulva: No, ne olyan hangosan! Csak csitt, mindig csitt!

Kisbíró el.

Egyik néne a színpad felé fordul, és megvonja vállát. A másik oldalról sietősen a másik néne jön. Egyből barátnőjébe karol.

Másik néne: Hallottad lelkecském! Letelik az ideje a bírónknak.

Egyik néne összecsapja kezeit: Hát, meghól szegény?

Másik néne: Minek hóna? Csak a bíróságból. Választás kell. Ippen annak ideje lett.

Egyik néne: Én valami szegény legényekről hallottam, beszélnek a szomszéd falvakban már. Változás készül.

Másik néne legyintve: Változás?! Asszony, ne légy álmodozó! Hogyan lenne itt bármiféle változás? Esetleg, ha a bíró, meg az a szeme se áll jól kisbíró...

Kisbíró jön visszafelé, peckesen: Miről beszélnek, asszonyok?

Nének egyszerre: Hát már beszélni se lehet?

Kisbíró: Bíró urunk ellenében nem! Ő léssen a bíró, mert ő a bíró, punktum. És vége.

Két néne összenéz.

Nének egyszerre: Akkor minek kell a bíróválasztás?!

Kisbíró elgondolkodik: Mert az kell. Úgy mondja a bíró urunk, hogy kell. Meg Félfaludy uram is akarja.

Egyik néne: Ő nem a bírónkat akarja? Mármint a régi bírót új bírónak?

Kisbíró vállat vonva: Amit akar Félfaludy Pál, azt kell akarnunk nekünk is, értve?

Nének együtt: Nem értve! Akkor miért kell a választás? Nincsen nekünk más dolgunk? Mondjuk, mosnunk kell, a bírónknak meg kútba mászni...

Kisbíró méreggel a dobjára ver: Asszonynépek! Meg minden népek, amit az urak akarnak, az lesz. Na.

Kisbíró megint megpergeti dobját, aztán még nagyobb hévvel, mert a két néne kivételével senki sincs még ott. Végre előjönnek az emberek.

Kisbíró: Közhírré tétetik Károlyi urunk parancsa! Fővesztés terhe alatt tilos beállni a gaz kurucokhoz, kik idén, az Úrnak 1703-as esztendejében a Tiszaháton valami Esze Tamás nevű tarpai jobbágy vezérlete alatt ismét zászlót bontottak. Aki ezekhez a kóborlókhoz beállna, azt a törvény, ahol fogja, felakasztja, ha meg nemes ember, annak büntetése fej- és jószágvesztés.

Nének együtt: Jönnek a kurucok! Jönnek már!

Bíró uram elősörfordál: Kik jönnek, mik jönnek?

Félfaludy: Dehogy jönnek! Szét vannak verve már rég. Csak a

Tisza vidéki nemesség, meg a főúri hajdúk kellettek oda, hogy a sok rongyos széjjelszaladjon.

Félfaludyné: Éljenek a hős nemesek! Éljen a férjem, Félfaludy!

Senki sem szól semmit. Komoran hallgatnak a falusiak.

Bíró uram félszegen: Félfaludy úr is ott volt talán, hogy így tudja?

Félfaludy felrántja kardövét: Így kellett lenni, másként nem lehet. A sok buta paraszt persze Rákóczit várta. Több esze van annak, nem jön az ide soha!

Bíró uram: Akkor marad a szent békesség.

Kiss Miska (huszonéves legény már):
És fosztogat minket tovább a császár hada! (az emberekhez) Meddig túrjuk még ezt?

Ifj. Félfaludy: Lázítasz most is, Miska?

Öreg Kiss: Ez nem lázítás, ez a nép akarata!

Félfaludy a kardjára teszi a kezét: Na-na!

Ifj. Félfaludy: Édesapám, hallotta mindenki a lázító szavát! Károlyi báró parancsára el kell fogni, és fel kell kötni az első fára!

Felhördülnek az emberek.

Bíró uram a kisbíróra sandít: El kell fogni, és a törvénynek át kell adni. De az nincs a parancsban, hogy rögvést ítélni is kell!

Kiss Miska ifj. Félfaludy elé áll: Itten vagyok, ifiúr! Néked kardod van, nékem dolgos kezem, meg a becsületed. És hitem! Hiszem, ha egyszer Rákóczi megígérte, akkor eljön! (A falubeliekhez fordul) Halljátok, emberek, Rákóczi jön, jönnie kell, és akkor győzni fogunk!

Ifj. Félfaludy: Ez már nyílt lázadás, sőt felségárulás!

Kiss Miska: Hát akinek a bécsi császár felség, és nem egy ragadozó-sas, az... nem magyar ember!

A két Félfaludy kardot ránt.

Kiss Miska felnevet: Ketten, urak, a nép ellen?!

A két Félfaludy egymásra néz. Néhány falubeli már mozdulna az urak felé.

Félfaludyné felsikkant: Ne öljétek meg a férjemet, a gyermekemet! Ne fosszatok ki bennünket!

Öreg Kiss: A kuruc nem rabló, hanem hazafi, és ki rablónak mondja, áruló!

Emberek: Úgy van, úgy van!

Egy férfi a tömegből: De azért Félfaludy lovait el kellene vinni, mert csak jobb a lovas kuruc, mint a talpas!

Félfaludy: Nem engedem! Még az életem... (megakad egy pillanatra) a fiam és háznépem élete árán se!

Kiss Miska: Nem bánt, uram, se téged, se házad népét senki. Bajotok sem eshet, ha nem vagytok ellenünk.

A Félfaludy ház egyik ablakából egy leányarc tekint elő. Kiss Miska odanéz és elmosolyodik. Meglátja ezt ifj. Félfaludy Pál.

Ifj. Félfaludy: Ú-ú-úgy? Még mindig Annusra fáj a fogad, te jobbágyivadék? Hiába, ő már az én jegyesem!

Bíró uram felemeli mind a két kezét: Csak nyugodtan, csak nyugodtan!

Kiss Miska: Nem zajong itt senki, csak az ifiúr. (Annuskára tekint, ki már az ablakba könyökölt) Ne félj, Annuska, csak az lesz, amit te is akarsz!

Kasköthő Annuska: Miska! Miska!

Félfaludyné: Na tessék! Itt van a szégyentelen, erkölcstelen kurucvilág! Az én házamban lakik már évek óta ez a lány, és mással udvaroltat magának! Hát milyen dolog ez? (Annuskához fordul) Hát ezért költöttem annyit, ezért törődtem veled, hogy más nevét vedd a szádra?!

Öreg Kiss: Tudja azt mindenki, hogy az elmúlt esztendő alatt nem sok jó szót hallott abban a házban, melybe még gyermekként kényszerítették. Mindig a szemére vetették, hogy mennyibe kerül. De közben az apja házát eladták, birtokát kiszipolyozták... Tán már nem is kell a lány sem a nemes családnak?

Félfaludy a kardját eltéve: Ha ezt így végiggondoljuk...

Ifj. Félfaludy: Én akarom Annust! Eddig még a kezét se nagyon

Kiss Miska leteszi a karjából Annuskát:

Itt vannak a kurucok!

Bíró uram:

Ajaj! (csendben a kúthoz oson, belemászik)

Félfaludyné:

Rablók, gyilkosok jönnek! Mi lesz velünk?

Félfaludyné a házba be, a két Félfaludy meg kardot vonva a házfalhoz tapad.

A nép nem törődik velük.

A kurucok bejönnek a faluba, egy idősebb ember vezeti őket.

Esze Tamás:

Esze Tamás vagyok, Rákóczi urunk ezereskapitánya. Talpas ezredembe keresek vitéz férfiakat. Akartok-e, emberek, kurucnak állni, a szabadságért, édes hazánk függetlenségéért harcolni?

Kiss Miska felkiált:

Akarok!

Esze Tamás végigméri az ifjút, és biccent:

Jövődért, leendő gyermekeid jövőéért is vállald ezt a harcot!

Szöghes Andris, már ősz hajjal előrelép:

De megnőttél, gyerkőc!

Kiss Miska boldogan ölelkezik össze a régi kurucal.

Szöghes Andris:

Látod, Miska, én azóta is harcolok, vérezem, de fel nem adom sosem!

Esze Tamás a két nemesre néz:

Ne féljenek az urak! Kurucok vagyunk, a hazáért harcolunk, és nem saját zsebünk telítéséért. Bajuk, ha azt a kardot nem ellenünk vonták ki, nem eshet.

Félfaludyék komoran a házukba mennek, és nagy zajjal bezárkóznak.

Esze Tamás vállat von. Aztán legényeire néz:

Toborzót, fiúk! Kell a harcos, kell az ember, meg nem állhatunk... (Annuskára kacsint) Bármennyire szépek is itt a lányok.

Toborzó nóta és tánc. Legelőször Kiss Miska csap Esze Tamás markába.

Annuska és Miska összeölelkezik.

Kaskóthó Annuska:

Hát... elmégy...

Kiss Miska:

A jövőnkért, Annuska, csak ezért teszem!

Kisbíró(elmutat messzire): Odanézzetek, emberek! A Károlyi kastély tornyára kitétték a kuruc zászlót!

Esze Tamás: Hogyne tüzték volna ki, mikor Károlyi báró kuruc tábornok! Egy egész seregrész vezére!

A két Félfaludy a két ablakból egyszerre bukkan elő.

Félfaludy: Hogyan? Egy báró a szegényekkel?

Esze Tamás: Rákóczi urunk megbocsát azoknak, kik eddig ellenünk voltak, de most kardot fognak a hazáért. Sőt, a nemeseknek még tiszti rang is jár, ha csatlakoznak.

A két Félfaludy egymásra néz.

Ifj. Félfaludy: Én beállok! De... hadnagyságnál alább nem adom!

Esze Tamás vállat von: Legyen! Kell most minden kard, aztán majd... elvállik, mennyit ér az a fegyver!

Énekszó, a kurucok elmennek, a falubeliek integetnek.

Kiss Miska még visszakiált: Hamarosan visszajövünk! Győztesen!

A színpad elsötétül.

4. kép

Erdő, fatörzsek, bokrok a nézőtér felőli oldalon. A színpad mélyén út vezet.

Kivilágosodik, de úgy, mintha hajnal lenne. Látszik, hogy az erdő fáin mögött, a bokrok között kurucok üldögélnek, szalonnáznak.

Első kuruc: Minek kellett ide jönnünk, nem jön erre a kutya se!

Másik kuruc: Esze Tamás szigorú parancsa volt, hogy figyeljük ezt az utat.

Harmadik kuruc: Eszének sok esze van, de... (nevetnek)

Kiss Miska jön be: Vezérünket ne kritizáljátok, mert az fegyelemsértés!

Első kuruc: De véded a vezéreket! A legtöbbjük nemes, ficsúr, mint az a Félfaludy.

Második kuruc: Gyáva az! Mégis hadnagy!

Harmadik kuruc (Miskára sandít): Úgy hallottam, valami dolgod volt a hadnagy úrral.

Kiss Miska leül a többiek mellé: Régi történet az. Sok rosszat tettek a Félfaludyak...

Első kuruc: És most is ők, meg a hozzájuk hasonlók parancsolnak!

Második kuruc feláll: Hát tűrhetjük ezt?

Kiss Miska a társaira tekint: Nem értjük mi a harcrendezést, nemes kell ahhoz.

Harmadik kuruc: Esze Tamás se nemes, mégis seregvezér, ezereskapitány. És jó ezereskapitány!

Első kuruc: Előbb még az eszét szidtdad! (nevet)

Miska felemeli a kezét: Csönd legyen! Nem halljátok?

A kurucok elhallgatnak, fülelnek. Megmarkolják a fokosokat, és a bokrok mögé bújnak. Az úton balról öt rongyos ruhájú császári katona közeleg. Letelepednek.

Altiszt: Vad ország ez, hadnagy uram. Még rendes út sincs...

Tiszt: Inkább ezen menjünk, mint egy jobb úton. Azt biztos figyelik a kurucok!

Altiszt: Tegnap is mennyien nekünk estek!

Tiszt az égre néz: Ó, main Gott! Miért nem halnak meg mind azok az istentelen kurucok?!

Altiszt: És a nép is lázadozik.

Tiszt: Micsoda ország! Ahelyett, hogy hálásak lennének, mert kiűztük innen a törököt, még lázadni mernek! Nem tetszik nekik, hogy élelemszerzés címén elveszük mindenüket.

Altiszt felröhög: De lányaik formás kis teremtések!

Tiszt sóhajtva: Őket is meg kell ölnünk! Ez a háború. Csak minket ne öljenek... De szép is volt, mikor még nem lázadtak fel a kurucok! Fosztogathattunk nyugodtan, most meg... (körülnéz) félhetünk.

Altiszt a katonákra mordul: Indulás, elég a pihenőből!

Tiszt: Vissza nem fordulhatunk, a parancsot el kell vinnünk minden áron!

A császáriak elindulnak, de néhány lépés után a kurucok rájuk rontanak. Dulakodás. Kiss Miska fokossal harcol a tiszttel. Kiüti a tiszt kezéből a kardot. Gyorsan felkapja, és a hátrahőkölő tiszt nyakához teszi a pengét.

Kiss Miska: Add meg magad, vagy meghalsz!

Tiszt: Rablók, útonállók! Nyílt csatában kiállni nem mertek, csak...

Kiss Miska: Sok a beszéd!

A többiek még küzdenek, de a tiszt felemeli a kezét, megadja magát.

Kiss Miska a többi zsoldosra kiált: Adjátok meg magatok!

Egy zsoldos félve: De ugye nem akasztotok fel minket?

Kiss Miska: Az a ti szokásotok a fogságba esettekkel!

Altiszt: Mi katonák vagyunk, nekünk jár a tisztos hadifogság. Útonállóknak meg akasztás a jutalma!

A császári tiszt leereszti karját: Sőt, el sem foghattok minket. Inkább mi fogunk el titeket, de megígérem, hogy csak a vezetőtök húzzuk karóba.

Első kuruc csúfolódva: És velünk mi lesz?

Tiszt: Természetesen felakasztunk benneteket!

Kiss Miska felnevet: Természetesen?! Úgy látszik, ijedtedben elment az eszed!

Tiszt fenyegetően: Eressz minket, magyar betyár, mert szörnyű lesz a büntetésed! Könyörögni fogsz majd, hogy csak karóba vonjuk rángatózó tested, és...

Kiss Miska megragadja a tisztet: Na, ebből elég!

Jobbról kurucok jönnek, élükön Esze Tamás. Köztük van Szöghes Andris.

Szöghes Andris: Ezereskapitány uram! Csak nem ez lenne az a császármadár, kit már annyit kajtattunk?!

A császári tiszt megretten.

Esze Tamás odalép: Ez a futár! (Miskára néz) Miska fiam! Nagy szolgálatot tettetek a hazának. Ez jutalmat érdemel!

Kuruc vitézek: Éljen, éljen!

Esze Tamás: A seregek meg nekem is szükségem van jó altisztekre. (Miska vállára csap) Kiss Mihály, mától fogva strázsamester, azaz őrmester vagy!

Kurucok: Éljen, éljen!

Esze Tamás a legényekre néz: A ti jutalmatok meg egy kiadós, boros vacsora és... duplán a havi járandóság!

Kurucok: Éljen Esze Tamás, éljen!

Kiss Miska Esze Tamáshoz lép: Ezereskapitány uram! Nem is tudom, hogyan mondjam... Persze örvend a szívem a kinevezésnek, megszolgálom a bizalmat, de...

Esze Tamás: De?!

Kiss Miska: Tudom, fontos a harc, a legfontosabb, de... de...

Esze Tamás: Mondd már, no! (felnevet) Ó, persze! Téged ifjú, szép leány vár. Rendben van, egy hétre elengedlek.

Kiss Miska boldogan: Köszönöm, nagyon köszönöm!

Császári tiszt: Én... én... nem kaphatnék egy kis kimenőt? Elég lenne egy nap is...

Szöghes Andris: Még csak az kellene! Foglyok vagytok, azok is maradtok, míg ki nem cserélnék kurucokért titeket.

Tiszt: Követelem...

Szöghes Andris pisztolyt nyom az orra alá:
Én is!

A felemelt kezű császáriakat Szöghes Andris és két kuruc jobbra kitereli.

Esze Tamás a katonáknak: Ilyenek ezek, látjátok. Hiába győzünk, futamítjuk meg akár százszor is őket, nem tudnak beletörödni a vereségbe.

Kiss Miska: Akkor legyőzzük őket ezredszer is!

Esze Tamás: Igazad van, fiam! Addig verjük a gaz császáriakat, míg el nem takarodnak hazánk szent földjéről!

Kurucok: Úgy van! Éljen!

Kuruc zászlót lobogtatnak. Néhányan énekelnek, táncolnak.

Második rész

1. kép

Falu.

Felcsapó kiáltozás, tányércsörgés a Félfaludy házból.

A bíró fut be a színre. Előbb a Félfaludy házra sandít, majd a kútra. Szemből a két néne jön. A bírót köszöntik.

Nének együtt: Adj' Isten bíró urunk! Meg lett már újból választva.

Bíró: Félfaludy uraság akarhatja vagyon. Ellene, aki szólni mer...

Nének együtt: Tudjuk, gaz lázító.

Egyik néne: Bá-á-ár most rebellis világ vagyon, nemdebár, bíró úr?

Bíró: Az most a világ. Ha az urak azt akarják, rebellis a világ.
Ha labancos, akkor az. Az uraságok akarata...

Nének együtt: Isten szava!

Bíró: Úgy, úgy, jól mondjátok asszonyok.

Kiáltás jön, majd lövés durran a Félfaludy házból.

A bíró megretten. Aztán a kúthoz fut.

Bíró: Megint katonák jöttek? A végén már a kútba költözhetek!

Öreg Kiss jön balról: Nem katonák, csak egy katona. Félfaludy hadnagy úr érkezett meg, ő mulat.

Kisbíró érkezik: Míg csak a szülei házat veri széjjel, addig az ő bajuk.

Bíró uram fejét rázza: Ilyenek a kurucok!

Öreg Kiss: Csak ez, ez a „borhuszár”.

Kivágódik az ajtó, és előtántorog Félfaludy Pál, a kuruc hadnagy.

Ifj. Félfaludy: Itt én vagyok az úr! Senki ne mondja nekem, hogy ezt nem lehet, azt nem szabad! Ha én egyszer valamit parancsolok, akkor az... hukk... úgy legyen!

Félfaludyné kilép az ajtón: Úgy lesz, úgy lesz, kicsi fiam!

Ifj. Félfaludy: Ne szólíts fiamnak! Én (megtántorodik) hős hadnagy vagyok!

Kisbíró elfordul: Na, én megyek!

Bíró bólint: Én is. (bebújik a kútba)

Öreg Kiss ott marad, és komoran nézi ifj. Félfaludyt. Ifj. Félfaludy észreveszi. Tesz néhány lépést, de majd elesik.

Félfaludyné bekiált a házba: Hites uram! Elbotlik a fiunk, ha nem segít neki!

Félfaludy kezében egy kupával előjön:
Mi van?

Ifj. Félfaludy: Meg-megsértett engem az az öreg! (rámutat a kút mellett némán álló Öreg Kissre)

Öreg Kiss: Nem sértette meg senki az ifjú urat. A viselkedésével sérti önmagát!

Ifj. Félfaludy előrébb tántorog: Mit beszélsz, te jobbágy?! Én ku-ku-ri-kuruc tiszt vagyok. Ha-han, had... hadjuk!

Öreg Kiss legyint: Józanodjék ki az úr!

Félfaludy: Az én fiamnak ne tanácsolj te semmit!

Félfaludyné: Milyen ez a világ? A szegény szólni mer!

Ifj. Félfaludy nagy keservesen kihúzza a kardját:
Megöllek, paraszt!

Öreg Kiss nyugodtan: Még megsebesíti magát az úr!

Ifj. Félfaludy előretántorog: Te! (a kútnak esik)

A bíró feje felbukkan, de látva a kardot, gyorsan visszasüllyed.

Kaskóthó Annuska jön: Pali, kérlek, ne bánts ez az embert! Nem tett semmi rosszat!

Ifj. Félfaludy Annuskára bámul: Te, te véded... (megrázza a fejét) Meg van bocsátva. Miattad minden. Ha te akarod, nem iszok, én... (nyel egyet) szeretlek téged! Annus, légy a feleségem! Nemes Félfaludyné leszel.

Félfaludyné felsikolt.

Félfaludy: Mit beszélsz?

Ifj. Félfaludy: Hát nem apám akarta? Hát nem ezért hozta a házhoz az akkor még kicsi Annust?

Félfaludy: De ez a lány már szegény lett! Kinek kell az ilyen? Gondolkozz, fiam, nincsen már neki semmije!

Ifj. Félfaludy: Nem kell nekem semmi! Csak... (letérdel a lány elé) Annuska kell nekem!

Félfaludy: Te bolond! Kitagadlak, elzavarlak!

Ifj. Félfaludy: Nem számít semmi, csak Annus! (félne az elhúzódozó lányra) Mondd, hogy az enyém leszel!

Annuska megrázza fejét: Nem! Én... én Miskát szeretem!

Ifj. Félfaludy felpattan: Ugyan már, Miska! Ki az, mi az? Egy senki, és az is marad!

Kaskóthó Annuska: Nem igaz! Miska bátor, jó vitéz!

Ifj. Félfaludy gonoszán: Bátran futott, szent igaz, a császár serege elől.

Öreg Kiss csendesen: Azt hiszem, uram, el kellene hallgatnod!

Id. és ifj. Félfaludy egyszerre: Fenyegetsz? Minket?!

Félfaludy: Majd visszajön a rend, akkor...

Öreg Kiss: Hát az urak a császárt várják vissza?

Félfaludy: A császár alatt az volt a faluban, amit én mondtam. Nem kérdőjelezte meg egy bugris sem a parancsomat!

Öreg Kiss átöleli Annuskát: Ne félj, lányom, van még törvény a világon!

Ifj. Félfaludy üvöltve: Engedd el azt a lányt, öreg, vagy megjáród!

Öreg Kiss: Jogosan védelmezem, hiszen az unokám jegyese.

Ifj. Félfaludy: Törvény, jog... Ha van törvény a világon, az is csak az erősnek, a gazdagnak ad igazat!

Ifj. Félfaludy kardjával az Öreg Kiss felé suhint. Annuska sikolt. Ekkor érkezik meg Kiss Miska. Kuruc ruhában van, süvege mellett toll.

Félfaludyné: Miska!

Kiss Miska: Megjöttem, és úgy látom, jókor jöttem.

Annuska Miskához fut, megölelik, megcsókolják egymást.

Ifj. Félfaludy: Hogy mered megölelni, te senki!

Kiss Miska felfortyan: Senki?! Hát Rákóczi strázsamestere senki az úrnak?!

Ifj. Félfaludy: Igenis, senki! És senki nem veheti el tőlem, akit én akarok! Én pedig Annust akarom! (a karddal Miska felé vág, de a lányt találja el a karján)

Kiss Miska (fenyegetően felé lép): Ezért meglakolsz!

Ifj. Félfaludy rémülten hátrál, és elejti a kardot. Miska legyint egyet, megvetően.

Kiss Miska: Rongy ember vagy, Félfaludy hadnagy!

Ifj. Félfaludy: De hadnagy vagyok, kuruc hadnagy!

Öreg Kiss (Annuska karját kötözve):
Elég baj a kurucságnak!

Ifj. Félfaludy gyűlölködve körülnéz, majd elfut az erdő felé.

Félfaludyné: Kicsi fiam, hová mész?

Félfaludy: Hagyd csak! De ezért ti... (nem fejezi be, csak bemegy a házába)

Kiss Miska legyintve: Hadd beszéljen, ha akar! Mit számít az! Sokkal fontosabb a kuruc dicsőség!

Öreg Kiss: Az ám, Miska! Még el sem mondtad, hogyan lettél strázsamester.

Miska: Mondom, hogyne mondanám.

A falubeliek lócákat, korsókat hoznak, hallgatják Miskát. Bíró uram előjön a kútból, ő is eszik, iszik.

Bíró uram: Éljen Kiss Miska, aki... nem kismiska!

Nevetés.

Öreg Kiss: Tudja már, mit ér az én unokám a Félfaludy család is!

Előkerül a dudás meg a tárogatós. Kuruc nótát énekel Miska, a többiek vele énekelnek. Annuskát felkapja, megpörgeti a legény. Nevetve táncolnak. A Félfaludy ház egyik ablaka kicsit megnyílik, de be is zárul csendben. Közben besötétedik, a teret a középre rakott tűz világítja be. Már nem táncolnak, csak a zene szól halkán.

Annuska Miskához bújik: Ó, Miska, Miskám! Én már régen éreztem, megálmodtam ezt. Tudtam, hogy te egyszer nagy, híres ember leszel!

Miska megsimogatja a lány fejét. Hátul, a kis úton fény közeleg. Katonák jönnek, kurucok. Félfaludy hadnagy vezeti őket.

Ifj. Félfaludy nagy hangon: Kiss Mihály, hol vagy?

Miska előlép: Hát visszajöttél?

Ifj Félfaludy a katonáknak: Elfogni!

Elhallgat a zene. A kuruc katonák Miska felé lépnek.

Öreg Kiss: Megálljatok, vitézek! Ez valami tévedés lesz. Az én unokám hőstettéért őrmester lett. Miért akarjátok elfogni?

A kurucok ifj. Félfaludyra sandítanak. Az nem szól.

Id. Félfaludy kiront a házból: Ez egy gyilkos! Rátámadt erre az ártatlan lányra! (mutat Annuskára)

Egy öreg kuruc: Igaz ez?

Id. Félfaludy: Hát nem látjátok a lány karján a kötést?

Ifj. Félfaludy: Szégyent hoz a kuruc névre!

Kiss Miska gúnyosan: Épp te mondod ezt, hadnagy uram?!

Ifj. Félfaludy: Fogjátok már el!

A kurucok megkötözik Miskát.

Kaskóthó Annuska: Emberek, mit tesztek? Hisz nem ő...

Id. Félfaludy a szavába vág: Fogd be a szád! (az emberekre néz) És ti is hallgassatok!

Kiss Miska: Követelem, hogy az ügyemet kivizsgálják! Bíróság elé akarok állni!

Ifj. Félfaludy: Oda fogsz állni, aztán meg (röhög) a bitó alá!

Kaskóthó Annuska elájul. Az Öreg Kiss elkapja. A kurucok elvezetik Miskát.

Öreg Kiss: Hol itt az igazság?

Kiss Miska visszakiált: Az igazság velem van! Ne féljete!

A szín elsötétedik.

2. kép

Erdő, középütt tűz lobog, kuruc vitézek guggolják körül. Egy kuruc fát rak a tűzre, mitől az felfényesedik. Kivilágosodik a színpad.

Kiss Miska egy fánál ül, megkötözve. Egy kuruc, kezében fatányérral Miska felé indul. Jobbról Félfaludy hadnagy jön be.

Ifj. Félfaludy: Te meg hová mégy?

A kuruc megáll: Enni viszek a fogolynak.

Ifj. Félfaludy: Nem kap semmit! Vesszen éhen, aki ilyen bűnt követett el!

Egy idősebb kuruc feláll a tűz mellől:
Hadnagy úr, a törvényben az áll...

Félfaludy hadnagy: Mi az, paraszt, törvénytudós lettél?!

Idős kuruc: A törvény, az törvény! A jog érvényes mindenkire!

Ifj. Félfaludy: Hát így állunk? Ti ezzel a gaz árulóval cimboráltok?

Kiss Miska csendesen: Kit árultam én el?

Félfaludy hadnagy Miska elé áll: A hazát!

Miska: A hazát? Hát hazaárulás, ha védem a menyasszonyomat?

Ifj. Félfaludy: Ha közben kezet emelsz egy tisztre, igen. És te azt tetted!

Kiss Miska: Miután te kardot emeltél rám! De mit vitatkozom én itt veled? Majd a bíróság igazol.

Félfaludy felnevet: A bíróság? A bíróság előtt csak nekem lehet igazam! Ott is nemesek ülnek!

Idősebb kuruc: A törvény viszont kimondja, hogy akit a bíró még nem ítél el, az ártatlan. Hát úgy bánjunk vele.

Félfaludy legyint, mire a tényért tartó kuruc Miska mellé térdel.

Kuruc: Ki kell bontani a kezét, hogy enni tudjon.

Félfaludy: Hát tedd!

Kiss Miska: Ne félj, nem szököm el.

Félfaludy a kuruc vitézre szól: Jól van, most menj, majd én itt maradok.

A kuruc vitéz Miska kezébe adja a tényért, és a tűz mellé visszatér.

Félfaludy: Egyél hát, ne kérsd magad! (megvárja, míg Miska enni kezd, aztán csendesebben folytatja) Meggondoltam magam.

Miska nagyot néz.

Félfaludy halkán: Egy faluból jöttünk, és szégyent hoz az egész falura egy ilyen ügy. Nem kellene bolygatni!

Miska: De én fogoly vagyok.

Félfaludy: Énmiattam vagy fogoly, és... énmiattam lehetsz szabad! Ha... akarsz.

Miska: Be akarsz csapni?

Félfaludy: Hová gondolsz?

Miksa: Gyermekként is mindig én húztam a rövidebbet!

Félfaludy: Hallgass ide... Béküljünk ki!

Miska: Ne bolondozz! Bevádoltál, elfogattál, és most béküljek ki veled?!

Félfaludy nagyot nyel: Annusról lenne szó.

Miska: Annát én nem adom!

Félfaludy: Gondolkozz! Ha felkötnek, a lányt sosem látod. Az életedért mondj le róla!

Miska: De én nem vagyok bűnös, nem ítélnének halálra! Különben sem ér semmit az életem nélküle!

Félfaludy: Meghalsz, ha makacskodsz!

Miska: Anna tudni fogja, hogy mindent a szerelmünkért vállaltam. És biztos lehetsz benne, hogy azt is fogja tudni, kinek köszönhetjük mindezt!

Félfaludy arrébb lép, aztán vissza: Igazad van. Hagyjuk az egészet. Csináljunk úgy, mintha meg sem történt volna!

Miska: Elfelejtetted, hogy fogoly vagyok.

Félfaludy: De az én foglyom. És én elengedlek. Megbántam, amit ellened tettem. Visszavonok minden vádat!

Miska hallgat, nem mozdul.

Félfaludy mérgesen: Na, menj már! Menj, míg meg nem gondolom magam!

Miska feláll: Miért teszed ezt?

Félfaludy: Szeretem én is Annust, hidd el, tiszta szívvel szeretem. Nem akarok szomorúságot okozni neki. Ha neked ártok, azzal neki is rosszat teszek. (sóhajt) Menj, legyetek boldogok. De valamire megkérlek. Mondd el Annusnak, hogy mit cselekedtem! Mondd el neki, hogy őmiatta elengedtelek!

Miska: Megmondom, Pál, megmondom. És... köszönöm!

Félfaludy: Menj már, menj!

Miska a fák közé lép, majd eltűnik.

Félfaludy összedörgöli a két kezét. A fiú után néz, vár egy kicsit, majd nagyot kiált.

Félfaludy: Megszökött a gazember! Utána!

Felugrálnak a kurucok.

Félfaludy: Különben hagyjátok. Már elnyelte az erdő.

Az idősebb kuruc: De hát miért tette?

Félfaludy: Miért, miért? Mert bűnös, azért! Nem mert a bíróság elé állni!

Egy kuruc: Pedig olyan becsületes ábrázata volt.

Félfaludy: Áruló, én mondom! Mikor rajta kaptam, kardot rántott, és rám támadt. De majd elkapjuk, és felkötjük. Biztos visszament a falunkba. Én is visszatérek, és elmondom mindenkinek, hogy milyen alávaló áruló ez a Miska!

Öreg kuruc: Hadnagy úr, és mi?

Félfaludy legyint: Rátok már semmi szükség.

Egy kuruc: Akkor szökött meg, mikor mi vigyáztunk rá, így kötelességünk elfogni megint.

Félfaludy: Adjatok egy puskát! Ha meglátom, lelövöm. Veszett ebekkel így kell bánni!

Félfaludy egy puskát kézbe kapva máris megy. A kurucok széjjeltiporják a tüzet.

Sötétség borul a színre.

3. kép

Sötét erdő, fák.

Farkasüvöltés távolról. Aztán még egy már kissé közelebről. A felhők mögül előbukkanó holdfény megvilágítja a színpadot. Megzörren a bozót. Kiss Miska jön, alig áll a lábán. Körülnéz, lerogy.

Miska: Éhes vagyok, fáradt vagyok, azt sem tudom, hol járok. Mi lesz így velem? (sóhajt) A faluba nem mehetek, biztos ott várnak rám. Ó, én bolond! Hittem Félfaludynak, pedig már hányszor becsapott engem.

Farkasüvöltés. Miska arrafelé néz, aztán a holdra.

Miska: Ki hisz énnekem? Bíróság elé már nem állhatok, bárki elfoghat, felköthet, mint szökevényt. Istenem!

Zörren a bozót, és egy hang: Hát istennek még senki sem hívott!

A bozótból Szöghes Andris lép elő. A két férfi egymásra mered, majd összeölelkeznek.

Miska: Hát te, Andris bátyám?

Szöghes Andris szomorúan: Ez már, Miska, nem a mi harcunk, lehet, nem is volt az soha... (nagyot sóhajt) Csak az urak harcolnak a saját hasznukért, és nem a hazáért.

Miska: És Rákóczi? Ő nem hagyhatott el minket!

Szöghes Andris legyint: Rákóczit körülveszik az urak, súgnak-búgnak a fülébe, szusszanni se tud nélkülük. Most is rávették valamire. Beszélték a táborban, hogy az udvari hadak parádés ruhát kapnak. Mintha csak a ruha tenné az embert! Hát nem örület? Annyi pénzt kiadni cifraságokra, pedig fegyver kell a kuruc kezébe. Jó fegyver! Azzal aztán lehetne a császárra menni!

Miksa: Hát nincs egy becsületes ember Rákóczi fejedelem mellett?

Szöghes Andris: Urak vannak ott, mondom én!

Miksa: És a nép, a hadra kelt nép engedi ezt?

Szöghes Andris keserűen: Aki szólni mer, azt ütik, verik, vagy... (sóhaj) Nekem is futnom kellett, mert felkötéssel fenyegettek.

Miska: Nekem is ezt a sorsot szánták...

Szöghes Andris: Neked? Hát te mit csináltál?

Miska: Megvédtem a becsületem és szerelmem becsületét. Szembeszálltam egy nemessel!

Szöghes Andris: Igazad volt, s ez lett a jutalmad. Bujdoshatsz, mintha nem is Rákóczi katonája lennél.

Miska: Mi mást tehetnék?

Szöghes Andris: Azt, amit én. Én csak a harchoz értek, katona voltam világéletemben. Előbb végvári vitéz, majd Thököly, most pedig Rákóczi kuruca... Gyere velem!

Miska: Hová?

Szöghes Andris Miska vállára csap: Oda, ahol még becsülete van a jó katonának. A Pálffy-huszárokhoz!

Miska hátrébb lép: Pálffy János hadába akarsz beállni?

Szöghes Andris: Katonák azok is. És jó katonák!

Miksa: De Pálffy labanc! Ellenség!

Szöghes Andris: Ellenség a nemes hadnagy, meg a nemes kapitány. Ők

vádolják, büntetik igazságtalanul a szegény kurucokat!

Miska: De a kurucok mégiscsak magyarok!

Szöghes Andris: Meg mindenféle más nemzet. Különben a Pálffy-huszárok is magyarok. Na, velem jössz?

Miska rázza a fejét: Ezt nem tehetjük!

Szöghes Andris: Miért? Attól félsz, hogy árulónak mondanak minket? Hiszen most is azt mondják!

Miska: Elhagyni a zászlót... Harcolni a mi ügyünk ellen?!

Szöghes Andris: Vedd már észre, hogy rég elhagytad azt a zászlót! Elszöktél, tehát áruló vagy, az urak ezt mondják rólad. Ami meg az ügyet illeti... Pálffynál tényleg a mi ügyünkért harcolhatunk. Úgy, ahogy a kuruc urak, birtokért, pénzért. Ott még hadnagyságot is adnak nekünk, és ha jól szolgálunk, meglesz a jutalom! Nemesi kutyabőr, birtok, ahogy dukál a magyar király katonáinak!

Miska: Te bolondozol velem, ugye? Nem lehet, hogy te, a régi kuruc, így beszélj!

Szöghes Andris türelmetlenül: Miska fiam, te vagy bolond, ha nem veszed észre, mi van itt! Mindenki csak magával törődik a kuruc táborban. Törődjünk végre mi is magunkkal!

Miska: Látom, nem lehet lebeszélni róla. Hát menj, nem tartóztatlak... de veled nem megyek!

Szöghes Andris: Hát mit akarsz? Kóborolni az idő végéig?! Ha élve eltemeted az erdőben magad, nem lesz jobb a sorsod. Azért vagy férfi, hogy harcolj, küzdj az igazadért!

Miska felkapja fejét: Hogy harcoljak...?

Szöghes Andris: Az-az! Végre megértesz!

Miska: Köszönöm, bátyám! Tudom már, mit tegyek. Kiharcolom az igazam, ki én!

Szöghes Andris: Akkor menjünk!

Miska: Menj csak! Én is megyek, de a kuruc seregbe! Ott van az igazság, ott fogom bebizonyítani, mit érek én.

Szöghes Andris megrázza a fejét, legyint egyet, és eltűnik balra.

Miska jobbra megy. A Hold megint egy felhő mögé fut be, a színen sötét lesz.

4. kép

Erdő, tábortűz a tisztáson. Magyaros ruházatú katonák ülnek körbe.

Miska balról jön. Egy hang rászól: Állj, ki vagy?!

Miska: Magyar vagyok!

Katona: Mi is azok vagyunk. Gyere, testvér, ülj közénk!

Felállnak a katonák, most látszik, hogy kettőn is fehér köpönyeg van. Az egyik közülük kapitány.

Miska megtorpan: Hát ti kik vagytok?

Kapitány: Ne félj! Pálffy generális huszárjaitól nem kell tartania senkinek, csak az ellenségnek.

Miska, mert a tűz mellé tuszkolják, leül.

Egy huszár: Hát te ki lennél?

Miska: Én... én...

Másik huszár: Olyan a ruhád, mint a kurucoké!

Miska felpattan: Az vagyok, és most öljetek meg!

Kapitány: Miért ölnénk?

Miska: Mert ellenségek vagyunk!

Kapitány: Az ellenség fegyverrel támad, te meg fegyvertelen vagy.

Másik huszár: Éhes is vagy, szomjas is vagy, hát egyél, igyál!

Miska lehajtott fejjel: Igazatok van. Menekülő vagyok, a saját hadam elől menekülök.

Kapitány: Itt a csobolyóm, húzd meg!

Miska elfogadja a kulacsot, és mikor meghúzza, egy huszár hátulról csákót nyom a fejére.

Huszárok: Már közénk tartozol!

Miska zavartan: Én nem... én magyar vagyok!

Kapitány: Mi is! Csak éppen József a királyunk. Rákóczi meg a porosz herceget akarja behozni az országba. Szerinted egy magyarul nem tudó porosz jobb király lesz, mint a magyarul jól beszélő Habsburg József?

Miska: Nem értek én ehhez. Csak... csak...

Idősebb huszár: Velünk kell maradnod! Meglásd, nem bánod meg. Pálffy János bőven méri a jutalmat, még strázsamester is lehetsz, ha vitéz vagy!

Miska: Strázsamester vagyok... voltam én a kurucoknál is.

Egy huszár: És milyen hőstettet hajtottál végre?

Miska: Elfogtam egy császári futárt.

A huszárok összenéznek.

Kapitány (felugrik): Hát te voltál az?!

Miska: Én. És most meg is ölhetek ezért!

Kapitány: Dehogy ölnék! Jó vitézre nekünk is szükségünk van. Szólok mindjárt a generális úrnak. Biztos, hogy egyből hadnagyságot ad néked!

Huszár: Kiss Miskáról a mi táborunkban is sokat mesélnek!

Miska feláll: De én nem, nem...

Kapitány: Mit szabadkozol? (kürtszó) Most érkezik Pálffy generális. Megyek is hozzá! (elsiet)

Egy huszár Miskára néz: Éppen jókor érkeztél hozzánk. Szükségünk lesz minden kardra Trencsénnél. Végre sarokba szorítjuk Rákóczit meg a kurucokat!

Miska: Honnan tudjátok, hová és mikor mennek a kurucok? Talán kémetek van köztük?

Egy huszár legyintve: Ugyan, kém?! Minek az! A nemes kurucok tömegével jönnek elárulni Rákóczi terveit.

Miska: Árulók!

Másik huszár: Na látod, ők valóban azok. Megbíznak bennük, mégis

nekünk dolgoznak.

Miska feláll, indul kifelé: Én megyek!

Egy huszár: Hová, hová?!

Miska: A kapitány úr után! Úgy illő, hogy személyesen jelentkezzek a tábornoknál!

Miska elmegy. Kis idő múlva a kapitány jön vissza.

Kapitány: Hol van az a volt kuruc?

Egy huszár: Elment a kapitány úr után.

Kapitány: Utánam jött? Én sehol sem találkoztam vele.

Egy huszár. Eltévedt talán...?

Kapitány a fejéhez kap és felkiált: Riadó! (a katonák a fegyverükhöz kapnak) Az a kuruc nem menekülő, hanem kém! Megy Rákóczihoz, viszi a híreket neki! És akkor a kurucok nem sétálnak be a csapdánkba! El kell fogni, el kell fogni bármi áron!

Távolról kürt harsog, egy dob is megszólal. Eltiporják a tüzet, és kisietnek.

Elsötétül a szín.

5. kép

Nappal. Fák nincsenek, a szín közepén egy dombocska emelkedik.

A dombon kuruc tisztek álldogálnak, egyiknél távcső van. Középpütt Rákóczi, kihúzható távcső a kezében, azzal szemléli a távot. Morajlás, harci zaj, ágyúdörej.

Balról két kuruc katona Miskát kíséri be. A domb aljában megállnak. Egy kuruc tiszt lenéz Miskára, majd Rákóczihoz fordul.

Tiszt: Nagyságos fejedelem, itt az az ifjú, aki a hírt hozta.

Rákóczi Miskára néz. Lejön a dombról.

Rákóczi: Ki vagy?

Miska térdre borul: Nagyságos fejedelem! Nagy az én bűnöm, megszöktem a kuruc táborból...

Rákóczi: És miért jöttél vissza?

Miska: Meghallottam, hogy a császár katonái csapdába akarják csalni a seregünket.

Rákóczi: Csapda?! Már hogy lehetne csapda, mikor mi vagyunk a szebbek, jobbak, erősebbek.

Távcsöves tiszt: Éppen Pekry támad a lovassággal! Nem lehet nekik ellenállni!

Kuruc tisztok egyszerre: Győzni fogunk!

Egy kuruc tiszt előlép: Gyanús nekem ez az ember! Lehet, hogy a császár kéme.

Rákóczi: Nem lehet az kém, aki nyíltan elém áll, szemembe néz, és elmondja, amit mondani akar.

Másik tiszt: Éppen ezzel akar köztünk viszályt szítani!

Rákóczi: Hogy elém áll?

Tiszt: Fejedelem urunk talán nem is tudja, hogy ez a fickó nem csak a trencsényi csapda hírért hozta, hanem azt is, hogy sok emberünk járt Pálffyánál, és elmondta neki terveinket.

Másik tiszt: Bugris paraszt! Nemeseiket vádolt!

Tiszt: Akasszuk fel gyorsan!

A két kuruc vitéz felrántja a még mindig térdeplő Miskát. Már vinnék, mikor Rákóczi int.

Rákóczi: Lehet, hogy igazat mond.

Harmadik tiszt előlép: Én mondom, hogy áruló! Ismerem ezt az embert. Esze Tamás strázsamesterré léptette elő, utána rögtön elszökött.

Miska: Igaztalan dolgokat fogtak rám, nagyuram!

Rákóczi: Maradjon itt, majd később... a győzelem után döntünk a sorsáról!

Kiáltás távolról, dobolás.

Tisztok riadtan: Mi az, mi történt?

Rákóczi és kísérete a dombra siet. Rákóczi távcsövébe néz.

Egy kar előremutat: Odanézzon, fenséged! Pekry és az egész jobbszárny

menekül!

Rákóczi: Úristen! Mi történhetett? Hiszen mi kétszer annyian vagyunk, mint Heisterék!

Egy tiszt: Árulás! Pekry az áruló! Fejedelmem, add nekem a birtokát, és ígérem...

Rákóczi mérgesen: Most nem fogadkozás kell, hanem ember, ki cselekszik!

Tiszt: Ha a csata elveszett, már nincs mit tenni.

Rákóczi: Nem engedhetjük, hogy megfutamítsanak minket! Az a szabadságharc végét jelentheti!

Egy tiszt a mellette állónak: Megyek, megnézem az ezredem.

Másik tiszt: Én is megyek! Szolga! A legjobb lovamat, a leggyorsabbat!

Rákóczi a tisztekre néz: Menekülni akartok? (kiáltja) Lovat nekem is!

Tisztek: Meneküljünk, míg nem késő!

Rákóczi ledobja távcsövét: Én a csatába megyek, és nem sírok, hanem teszek!

Rákóczi a dombról lefut, és kimegy. A tisztek egy kicsit néznek utána, aztán gyorsan szétszélednek. Senki se követi a fejedelmet. A dombon csak a távcsöves tiszt marad.

A két kuruc Miska két oldalán a menekülő tisztek után kiált:
Ezzel az emberrel itt mi legyen?

Egy tiszt: Bánom is én! Kit érdekel, mi lesz velem, mikor az én életem forog kockán? Meneküljétek ti is!

Két kuruc egymásra mered, aztán szó nélkül ott hagyják Miskát.
Miska a menekülő után néz, aztán felmegy a dombra.

Távcsöves tiszt: Ez az! Semmi sincsen veszve! Fejedelem urunk megjelenése csodát tett. A már menekülő ezredek egymás után megfordulnak, és újra támadnak. Éljen! Megtorpantak a Pálffy-huszárok. Már a császári dragonyosok is menekülni kezdenek. Mégis győzni fogunk!

Miska: Győzni lehet?

Tiszt: Győzni kell! Rákóczi megfordította a csatát! Nagy győzelem lesz ez a trencsényi!

Miska néz, árnyékolja a szemét. Ágyúk dörögnek. Csatazaj. Lódobogás.

Tiszt: Ez az, ez kell! A Pekry-lovasság is rendeződik, most indulnak meg újból. (egy pillanatra elhallgat) Uram Isten! Ne-e-em! Nem lehet! Ez nem...

Miska: Mi az, mi történt?

Tiszt leereszti a távcsőt: Minden veszve van...

Miska kiragadja a tiszt kezéből a távcsövet.

A tiszt motyogva: Leesett lováról... (kiáltva) Meghalt, meghalt a fejedelem!

Miska leereszti a távcsövet: Jézus, ne hagyj el minket! Mindenki menekül...

Csatazaj. Lódobogás. Kiáltozás. Néhány tépett kuruc jön, elrohannak a domb mellett.

Egy kuruc felkiált a dombra: Meneküljetek! Jön a császár serege!

Miska: Máskor is volt már ilyen, és a csatavesztés után a kurucság megint felállott!

Tiszt szinte sírva: De akkor élt még a fejedelem! Mi lesz így, nélküle?

Miska: Tiszt úr, küzdjünk legalább mi ketten az utolsó leheletünkig.

A tiszt Miskára mered: Én megyek, és átállok! Veszett ügy ez már, bolond, aki kitart mellette!

Miska: Áruló!

A tiszt csak legyint, és kimegy.

Miska szinte üvöltve: Árulók vagytok mind! Mind! (körbenéz, de nincs nála fegyver, ezért lerogy a domb lábához, és úgy marad)

Kiáltások, egyre erősebbek. Balról néhány kuruc szalad be, és jobb felé sietnek el. Egyikük meglátja Miskát.

Fiatal kuruc: Miska! Kiss Miska! (odafut) Mi van veled, megsebesültél?

Miska a fejét rázza: Nem, nem!

Fiatal kuruc: Mindjárt itt vannak a labancok! Gyere, fussunk!

Miksa felugrik: Én nem hagyom! Adj egy kardot!

Az ifjú kuruc kardja tokban van, onnét rántja elő Miska.

Ifjú kuruc: Megőrültél?! EGYMAGAD AKAROD MEGNYERNI A CSATÁT?!

Miska: ÉN A KURUC BECSÜLETET, A MAGYARSÁG BECSÜLETÉT AKAROM MEGMENTENI!

Az ifjú kuruc legyint, és a társai után szalad. Alighogy elmegy, máris jön egy csapat császári katona. Elöl egy tiszt. Már elfutnának a magányos kuruc mellett, mikor az elébük áll.

Miska: Küzdj meg velem, ha férfi vagy!

Egy császári gyalogos lelőné Miskát, de a tiszt nem engedi. Kardot ránt, és Miskára ront. Vív a két férfi, a császáriak kíváncsian nézik. Miska kiveri a tiszt kezéből a kardot. Az hátratántorodik.

A tiszt az embereire kiált: Lőjétek le a kutyát!

A katonák vállhoz emelik puskájukat. Miska ott áll előttük, nem moccan. Jobbról kürtszó. A dombon egy császári katona jelenik meg.

Császári katona: Visszavonulás! Jönnék a kurucok!

Kürtszó megint. A kurucok vidám kürtjele összekeveredik a császáriak visszavonulást parancsoló kürtszavával. Lódobogás. Kiáltozás. A császáriak eltűnnek a színről.

Miska értetlenül körülnéz. Csodálkozik, hogy még él. Jobbról kurucok jönnek. Van köztük sebesült is.

Egy kuruc rikkantva: Mennek már, futnak a nyulak! Hogy futnak!

Másik kuruc: A mieink se futottak rosszabbul az elébb...

Egy kuruc: De akkor nem Bottyán generális emelte a zászlót!

Bottyán János ér a színtérre. Egyik kezében kard, másikban zöld zászló. A katonák éltetik.

Katonák: Vivát Bottyán! Éljen Bottyán apánk!

Bottyán János a kurucokra néz: Ha nem érkezem éppen jókor, még a világból is kifutottatok volna!

Egy kuruc fejet hajtva: Mindennek vége...

Bottyán: Nincs vége semminek!

Másik kuruc: Meghalt a fejedelem!

Bottyán: A rémhírterjesztőkre kötél vár! (most veszi észre Miskát) Hát te ki vagy?

Egy kuruc: Ő az, ki egymaga szállt szembe a túlerővel!

Bottyán odalép Miska elé: Hős vagy, fiam! Mi a neved?

Miska: Kiss Miska vagyok, generális úr.

Bottyán: És miért vagy ilyen szomorú, mikor éppen dicsérlek?

Miska fejet hajtva: Már sok gonoszszógot mondtak rólam. Azt se tudom, milyen szónak higgyek!

Egy kuruc vitéz közbekiált: Ez a vitéz hozta a labancok jöttének hírért!

Bottyán: És?!

Egy kuruc: Nem hitt neki senki!

Bottyán Miskára néz: Beszélj, fiam!

Miska: Generális úr, azt mondták rólam, hogy áruló vagyok! Pedig én csak a jegyesem védtem... De Félfaludy hadnagy szava mindenki előtt többet ér, mint egy becsületes legény bármilyen hőstette.

Bottyán a fejét felkapva: Félfaludy hadnagy? Félfaludy Pál mondta rólad, hogy áruló vagy?

Miska: Igen, uram. Árulónak nevezett, ezért menekülnöm kellett. A Pálffy-huszárok megkörnyékeztek, pénzt és dicsőséget ajánlottak, ha beállok, de a szívem nem engedte. Nekem itt a helyem! Még akkor is, ha sok tiszt úr, meglátva engem, máris akasztani vitt volna...

Bottyán a kezét felemeli: Várj, várj! Tudod, hogy hol van most ez a Félfaludy?

Miska a fejét rázza.

Egy kuruc vitéz odakiált: A labancok hátsóját nyalná az az áruló, ha mi el nem fogjuk!

Miska legyint: Sokan átmentek a csata végén!

Bottyán: Ez a Félfaludy viszont a csata előtt készült az ellenséghez, tarsolyában a kuruc had felállási tervével!

Kurucok együtt: Halál az árulóra! Halál rá!

Kurucok lökdösik be a sonkává kötözött Félfaludyt.

Félfaludy kiabálva: Rongyos banda! Ti nem ítélezhettek felettem, én nemes ember vagyok! Azt csinálom, amit akarok!

Bottyán: Ne emlegesd a nemességed! Az az igazi nemes, ki ha kell, meghal a hazáért!

Kurucok együtt: A hazáért és szabadságért! Mindhalálig!

Félfaludy észreveszi Miskát: Ez az áruló, ez! Akasszátok fel ezt az embert!

Bottyán: A hősöknek jutalom jár, az árulóknak kötél.

Egy kuruc érkezik: Bottyán apánk! A labancok menekedve robognak a trencsényi vár falai közé! Győztünk!

Bottyán: Nem, fiúk, sajnos nem győztünk. De azért nem kell elkeseredni. Már többször legyűrték minket, többször megfutottunk az erősebb elől, de mindig újra talpra álltunk, és újra kezdtük harcolni.

Egy kuruc hátulról: De Rákóczi... meghalt!

Elkomorul mindenki. Sokan lehajtják fejüket.

Bottyán szólni akar, mikor megelőzik.

Egy hang (Rákóczi) kiált: Nem halt meg a fejedelem, itt van köztetek!

Szétválak a csoport, közéjük lép Rákóczi. A fejedelem karja fel van kötve, de mosolyog.

Kurucok: Éljen Rákóczi! Éljen a fejedelem!

Rákóczi csendet int: Köszönöm néked, Bottyán vezér, hogy seregeddel éppen jókor érkeztél, és megállítottad a futást. Nekem is ez volt a szándékom, de leestem a lóról. Istennek hála, életben maradtam. És nem adtam fel! Harcolunk halálig, a hazáért és a szabadságért!

A kuruc vitézek: Éljen a szabadság! Éljen Rákóczi!

Rákóczi a néma Félfaludyra néz: Az árulóknak büntetés jár. Holnap lesz a tárgyalás. Vigyétek!

Félfaludy mondana valamit, de kihurcolják.

Rákóczi Kiss Miskához fordul: Nem hittem neked, sőt elhittem, hogy te vagy az áruló.
Beismerem, tévedtem! Ha hiszek neked, akkor ez a csata
másként alakul... (Rákóczi Miska vállára teszi a kezét)
Egy jó azért történt. Megismertem egy igazi vitézt,
téged...

Kurucok: Éljen Rákóczi!

Rákóczi csendet int: Fogadd el parolám (nyújt kezet a fejedelem Miskának), és
ezzel hadnagyi kinevezésed!

Egetverő üvöltés: Vivát, vivát! Éljen Rákóczi, éljen Kiss Miska! Éljen!

A kurucok táncolni és énekelni kezdenek.

— FÜGGÖNY —